

Funktionmuutosteemoja 2 siirron mattitehtävissä

Otsikossa esiintyvää termiä ”funktio” vastaavat yleiskielessä muun muassa sanat ’tehtävä’, ’toiminta’, ’tarkoitus’ ja ’käyttö’. Termi ”funktionmuutos” käyttämässäni suppeassa merkityksessä tarkoittaa ”valkean ja mustan siirtojen tehtävien (eli käytön) muuttumista tai vaihtelua vaiheesta toiseen”.

Syy vierasperäisen termin käyttöön ei ole hienostelu eikä se, että saisin tähän aakkosjärjestyksessä etenevään artikkelisarjaani jotakin muutakin f-alkuista esiteltävää kuin Fleckin, vaan mielestäni lähin luonteva omakielinen vastine ’tehtävänmuutos’ on siinä mielessä ikävä, että sanalla ”tehtävä” on jo harrastuksemme piirissä toinen, hyvin voimakas ja sanoisinko keskeinen merkitys. Toisaalta vierasperäinen termi erottuu selvästi muusta jargonista ja liittyy luontevasti kansainväliseen terministöön.

En ole nimittäin termiä vetänyt ihan omasta hihastani. FIDE-albumeissa on albumista 1992–1994 (Aachen 2001) alkaen käytetty 2 siirron mattitehtävien temaattisessa jaotelussa omana kategorianaan ryhmää ”Funktionswechsel weißer Züge” tai englanniksi ”Change of function of white moves”. Jonkinlaista temaattista jaottelua on kyllä nähtävissä jo albumissa 1983–1985.

Englanninkielisessä tehtäväkirjallisuudessa olen törmännyt termiin ”pattern problems”, jonka voisi suomentaa ’kaaviotehtäviksi’. Vaikka nimitys

kattaa laajemman alueen kuin funktionmuutos, se on hyvä yläkäsite suomeksikin, ja ei ole sattumaa, että käytän jatkossa ahkerasti sanaa ”kaavio”.

Joka tapauksessa albumeissa on funktionmuutosteemat jaoteltu edelleen kolmeen eri ryhmään seuraavasti:

1. Teemat, joissa mustan kumous-sirroilla on temaattinen merkitys
2. Teemat, joissa matinmuutoksilla on temaattinen merkitys
3. Teemat, joissa kumoussiirroilla ja matinmuutoksilla ei ole merkitystä.

Kuittaen kaksi ensimmäistä ryhmää luettelonomaisesti. Samalla annan hakasulkeissa ryhmien esimerkkiteemoille ominaisen abstraktin kuvauksen eli kaavion, joka samalla toimii teemojen tiiviinä määritelmänä.

Ryhmään 1 kuuluu useille tuttu ”neliapila”:

Dombrovskis

- 1.? (2.A#) a!
- 1.? (2.B#) b!
- 1.! a/b 2.A/B#,

Hannelius

- 1.? (2.A#) b!
- 1.? (2.B#) a!
- 1.! b/a 2.A/B#,

Bannyj

- 1.A? b!
- 1.B? a!
- 1.! a/b 2.A/B# ja

Vladimirov

- 1.A? a!
- 1.B? b!
- 1.a/b 2.A/B#.

Ryhmään 2 kuuluvat mm. teemat
Le Grand

1.? (2.A#) a 2.B#

1.! (2.B#) a 2.A#,

sen syklinen variantti Ukraina-teema

1.? (2.A#) a 2.B#,

1.? (2.C#) a 2.A#

1.! (2.B#) a 2.C#,

Lačný

*(tai 1.?) a/b/c 2.A/B/C#,

1.! a/b/c 2.B/C/A#,

Kiss

1.A? a/b 2.B/C#,

1.B! a/b 2.C/A#,

Luukkonen

*1.- a/b 2.A/A#

1.! (2.A#) a/b 2.B/C# jne.

Niin ykkös- kuin kakkosryhmän teemoista on olemassa monia variaatioita ja laajennuksia, joissa esimerkiksi kaksois- tai moniuhkauksella tai esipelillä on temaattinen merkitys. Yllä antamani kaaviot ovatkin teemojen perusesityksiä.

Neliapilasta on tämänkin lehden (ja sitä edeltäneen monisteen) sivuilla kirjoitettu joitakin kertoja, sen sijaan 2. ryhmän teemoja ei ole tietääkseni suomen kielellä ainakaan systemaattisesti käsitelty. Ehkä palaan aiheeseen muuttaman vuoden päästä. Kyseistä ryhmää kyllä sivuan tässäkin esityksessä, sillä sen teemoista on olemassa yksinkertaistettuja muunnoksia, joissa mustan puolustussiirroilla ei ole temaattista tehtävää.

Tarkoitukseni on nimittäin tässä artikkelissa keskittyä ryhmään 3, joka on siinä mielessä yksinkertaisin sekä laatimisen että ymmärtämisen puolesta, että huomiota tarvitsee kiinnittää vain valkean siirtoihin.

Valkealla on 2 siirron mattitehtävässä kolmenlaisia siirtoja: alku-, uhkaus- ja mattisiirtoja. Funktionmuutosteemat 3. ryhmän merkityksessä tarkoittavat siis teemoja, joissa valkean siirtojen tehtävä tai käyttö muuttuu vaiheesta toiseen. ”Vaihe” puolestaan voi tarkoittaa esipeliä (jossa valkealla on vain mattisiirtoja), houkutuspelejä (joka voi edelleen olla monivaiheista ja jossa valkealla on käytössään kaikki kolme siirtotyyppiä) ja ratkaisua (eli oikeaa alkusiirtoa, sen luomaa uhkausta ja sen jälkeen toteutuvia matteja).

Mustallahan on 2 siirron mattitehtävässä kahdenlaisia siirtoja: kumous- ja puolustussiirtoja. Tarkkaan ottaen tämä on liiallinen yksinkertaistus, mutta tässä yhteydessä aiheeseen ei ole syytä sukeltaa sen syvemmälle, koska määritelmän mukaisesti funktionmuutosteemojen 3. ryhmän teemoissa tällä jaottelulla ei ole käytännön merkitystä.

Funktionmuutosteemojen (esi)historiaa

Koska kaikki funktionmuutosteemat edellyttävät, että temaattinen kokonaisuus jakautuu vähintään kahteen, yleensä useampaan vaiheeseen, joista

ainakin yksi on houkutusvaihe, voimme hypätä suoraan aikaan, jolloin 2#-laadinnassa alkoi esiintyä muutakin monivaihepeliä kuin esipeli ja ratkaisu ja niiden väliset mahdolliset matin- ja puolustuksenmuutokset. Samoin voimme sivuuttaa monivaihetteävät, joissa houkutusten merkitys on lähinnä oikeaan alkusiirtoon johdatteleva.

Artikkelini ”Barulin” (ST 5/2005, s. 252–) antanee hiukan kuvaa 2-siirtoislaadinnasta 1930-luvulla: duaalinvälttöä, linjateemoja, ”valkeaa ideaa” houkutuksissa jne. Lisäksi strategisia teemoja jalostettiin edelleen ja monia ennätyksiä esitettiin joko yksivaiheisena tai vanhassa englantilaisessa vaihdelmamuodossa. Myös Fleck-tyypisiä moniuhkauksen erittelyesityksiä alkoi esiintyä.

Funktioteemojen edellyttämää monivaihepeliä 2#-tehtävissä alkoi esiintyä *systemaattisesti* 2. maailmansodan jälkeen, sotaa ennen vain satunnaisesti. Teemoista, joita voi kutsua varhaisiksi ”esifunktionaaliksi”, voi mainita Ruhlksen ja Zagorujkon, joiden peruskaaviot ovat

*1.- a/b 2.A/B#

1.! a/b/c/d 2.C/D/A/B# ja

*1.- a/b 2.A/B#

1.? a/b 2.C/D#

1.! a/b 2.E/F#.

Lisäksi jo 1930-luvulla oli muodissa matinvuorottelukaavio

1.? (tai *) a/b 2.A/B#

1.! a/b 2.B/A#,

jonka mahdollisesti ensimmäisenä esitti W.J. Faulkner (4. p. e.a. Good Companions 1924) ja joka Zagorujko-

muodossa myöhemmin jalostui mm. kaavioksi

(*)1.? a/b 2.A/B#

1.? a/b C/D#

1.! a/b 2.D/C tai B/A#.

Ruhlis- ja Zagorujko-kaavioilla oli jo tekijänsä ennen varsinaisia nimenantajia, mutta ne olivat sen verran harvinaisia, että ne on aika hyvin dokumentoitu. Ensimmäisen Ruhlksen laati vuonna 1914 A. Moseley (2. p. Good Companions) vielä ns. ihanne-muodossa

*1.- a/b/c/d 2.A/B/C/D#

1.! a/b/c/d 2.C/D/E/F#!

Ensimmäisen 3x2-Zagorujkon esitti vuonna 1916 G.H.F. Packer (”All Change Here”), toisen kaksosmuodossa F. Berhausen (1. p. *Essener Anzeiger* 1927) ja ilmeisesti kolmannen J. van Grieken (*Tidskrift KNSB* 1936).

Vastikään edesmenneen Jefim Ruhlksen oman teemansa ensiesitys on vuodelta 1946 (kts. ST 1/2007, s. 11). Leonid Zagorujko puolestaan laati ensimmäisen kolmivaihematinmuutostehävänsä samoihin aikoihin. Tarkkaa ajankohtaa en ole onnistunut määrittämään, mahdollisesti ainakin ruotsalainen Sven Ekström (1. kum. *Tidskrift för Schack* 1944) ja joka paikkaan ehtinyt T.R. Dawsonkin (1946) ehtivät vielä Zagorujkoa ennen. Nimitykset Ruhlis- ja Zagorujko-teema ovat perusteltuja siksi, että kyseiset laatijat olivat ensimmäisiä tai ainakin niiden ensimmäisten joukossa, jotka alkoivat tutkia aiheita ja laatia niistä järjestelmällisesti.

Niin tai näin, sen enempää Ruhlis

kuin Zagorujkokaan eivät kuulu varsinaisiin funktionmuutos- vaan matin- ja puolustuksenmuutosteemoihin, samoin kuin matinvuorottelukin. Näillä ideoilla on kuitenkin aatehistoriallisessa mielessä sillanrakentajan rooli, sillä niiden myötä myös esipeliin ja varsinkin houkutuspeleihin alettiin suhtautua entistä vakavammin, jopa niin, että niitä alettiin pitää tehtävän kokonaisuuden kannalta yhtä tärkeinä kuin ratkaisuakin.

Edellä sanottu pätee myös sykliiseen matinsiirtymään eli Lačný-teemaan, josta nimenantaja on ilmeisesti laatinut ehdottoman ensiesityksen vuonna 1949. Tämäkin teema kuuluu matinmuutosteemoihin, mutta myöhemmin siitä on pelkistetty niin kutsuttu ”uhka- Lačný” (jolla on ainakin kolme muutakin nimeä!) eli kaavio

1.? (2.A#) a/b 2.B/C

1.! (2.C#) a/b 2.A/B#.

Se kuuluu funktionmuutosteemojen ryhmään 2.

Muista yllä mainitsemistani ryhmän 2 teemoista voi lyhyesti todeta, että Luukkonen-teema on peräisin 1950-luvun alkupuolelta ja Le Grand-teema vuodelta 1959.

Mitä tulee ryhmän 1 teemoihin, Hannelius laati teemastaan ensiesityksen vuonna 1950 (vaikka Bruno Sommer ehtikin ensin jo vuonna 1929!), Alfreds Dombrovskis omasta teemastaan vuonna 1958, Dmitri Bannyi omastaan vuonna 1968 ja Jakov Vladimirov omastaan vuonna 1977.

Esittämäni vuosiluvut pyrkivät havainnollistamaan, että monien funk-

tioteemojen alkuvaiheet ajoittuvat noin 15 vuoden ajanjaksolle toisen maailmansodan jälkeen, erityisesti 1950-luvulle. Näiden teemojen läpimurtoaikaa olivat 1960- ja 1970-luvut, jolloin myös innovoitiin uusia funktionmuutosteemoja. Tätä historiaa on hiukan hankalaa hahmottaa senaikaisten lähdeostosten perusteella, sillä teemoille tai kaavioille annetut nimitykset ovat vakiintuneet vasta vuosikymmenen tai parin viiveellä.

Esimerkiksi ansiokkaat perusteokset Rice, Lipton & Barnes: *The Two-move Chess Problem: Tradition and Development* (1966), W. Sidler: *Problemschach* (1968) ja J. Rice: *An ABC of Chess Problems* (1970) eivät mainitse vielä yhtään funktionmuutos-teemaa nimeltä.

Ongelma kulminoituu tutkittaessa 3. ryhmän teemoja, sillä niiden ensiesitykset eivät välttämättä ole saaneet huomiota jälkeensä, eikä monille niistä ole sen koomminkaan annettu napakkaa teemanimitystä. Siksi en pysty aina antamaan teemoista ensiesityksiä, mutta olen pyrkinyt valitsemaan muuten kiinnostavia teematulkintoja.

Samat valkean siirrot uhka- ja mattisiirtoina

Alankomaalaisveljesten Piet ja Henk Le Grand vuonna 1959 esittelemä teema on osoittautunut elinvoimaiseksi ja hedelmälliseksi ja ollut mahdollisesti inspiraation lähde monelle tässä kirjoitelmassa esiteltävälle idealle. Siitä

on olemassa funktionmuutosteemojen ryhmään 3 kuuluva variantti pseudo-Le Grand, joka perusmuodossaan toteuttaa kaavion

1.? (2.A#) a 2.B#

1.! (2.B#) b 2.A#.

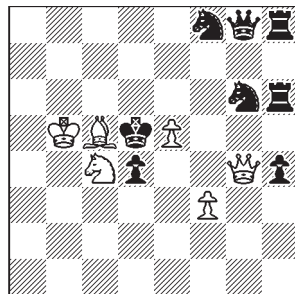
On mahdotonta sanoa, kuinka monessa tehtävässä kaavio on esiintynyt sattumalta, ennen kuin sille hoksattiin antaa nimi.

Joka tapauksessa viimeistään 1980-luvulta lähtien sekä emoteemasta että sen pseudo-variantista on laadittu runsaasti ja aivan tietoisesti. Oma osansa suosioon oli *Die Schwalben* 1977–9 järjestämä teematurnaus Le Grand-teemasta. Pseudo-Le Grandista puolestaan *Probleemblad* järjesti teemakilpailun 1983–4.

Tehtävä **F1** (F83–85 no 14) esittää pseudo-variantin selväpiirteisesti: 1.Df5? (2.Rb6A#) De6a 2.De4B#, 1.- Re7! **1.e6!** (2.De4B#) Re5b 2.Rb6B#. Tehtävä esittää muutakin, mutta siitä tuonnempana.

(Pseudo)-Le Grand on perusmuodossaan vuorotteluteema. Mikä voidaan esittää vuorotteluna, voidaan yleensä esittää myös syklisesti. Matti Myllyniemeltä olen löytänyt yllättävän varhaisen syllisen pseudo-Le Grandin **F2**: 1.Db3? (2.Df7A#) Rd5 2.Df3B#, 1.- e6! 1.Dd3? (2.Df3B#) Te3 2.Df5C#, 1.- e1R! **1.Dd7!** (2.Df5C#) e6 2.Df7A#. Strategia on kauttaaltaan yhdenmuukaista, sillä kaikki puolustukset ovat sekä veräjiä että katkoja. Lisäksi tehtävässä on puolikas Dombrovskis: 1.Db3? (2.Df7#) e6! 1.Dd7! e6 2.Df7#.

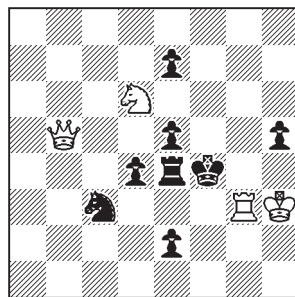
F1. Jevgeni Bogdanov
5. kum. *Probleemblad* 1983

2#

6+8

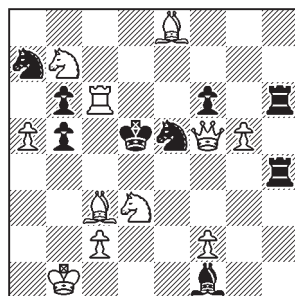
F2. Matti Myllyniemi
Helsingin Sanomat 1963

2#

4+8

F3. Gérard Doukhan
3. p. *Phénix* 1990

2#

11+9

Tämmöinen syklinen kaavio ei synnykään enää vahingossa, ja olisikin kiva tietää, löytyykö jostain vanhempi esitys. Matti ei kirjassaan *Toteutuneita oivalluksia* (1980) puhu mitään pseudo-Le Grandista.

Tehtävä muuten paransi hiukan, jos vRd6:n korvasi vLg6:lla, sillä ratkaisussa mahdollisuus 1.- exd6 2.Df7# hiukan hämärtää sekä strategian yhtenäisyyttä että Dombrovskis-kaaviota.

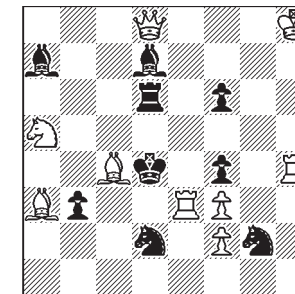
Tehtävän **F3** laatija on erikoistunut ennätysiin, ja tässä hän esittääkin teeman peräti 6-kertaisena uhka- ja mattisiirtojen kehänä seuraavasti: 1.Rb2? (2.Td6A#) Raxc6 2.Lf7B#, 1.- Rc8! 1.Tc7? (2.Lf7B#) fxg5 2.Dxe5C#, 1.- Th7! 1.gxf6? (2.Dxe5C#) Te4 2.De6D#, - T6h5! 1.f3? (2.De6D#) Tb4+ 2.Rxb4E#, 1.- Lh3! 1.f4? (2.Rb4E#) bxa5 2.Tc5F#, 1.- Lxd3! **1.axb6!** (2.Tc5F#) Te4 2.Td6A#.

Syklän hahmottaminen vaatii ratkaisijalta sitä, että hän kirjoittaa vaiheet oikeassa järjestyksessä. Teemasisällön hahmottamista vaikeuttaa edelleen se, että mustan teemapuolustusten välillä ei ole selkeää sitovaa elementtiä, sillä niissä on sekä suojattajattöjä että tukintoja.

Edellä jo mainitsin, että funktionmuutosteemoja on laajennettu kaksois- ja moniuhkausten avulla, niin pseudo-le Grandiinkin. Mahdollisia kaavioita on leegio, ehkä yksinkertaisin 1.? (2.A/B#) a 2.C# 1.! (2.C#) b/c 2.A/B#.

Esimerkkitehtävä **F4** on hiukan mutkikkaampi tapaus: 1.Th5?

F4. Vasyil Djatšuk
2. kum. *USPB* 1994

2#

9+9

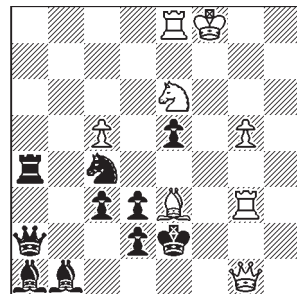
(2.Td3A,Lb2B#) Lf5 2.Dxd6C#, 1.- f5! 1.Dc7? (2.Lb2B,Dxd6C#) Tc6 2.Td3A#, 1.- Re4! **1.De7!** (2.Dxd6C, Td3A#) Te6 2.Lb2B#. Joka vaiheessa esiintyy kaksoisuhkaus, mutta uhkasiirrot esiintyvät syklisesti aina erilaisina pareina, ja joka vaiheessa poistuva uhkaus toteutuu mattisiirtona. Tässä tehtävässä strategia on jo hiukan kiinnostavampaa: mustan teemapuolustukset ovat samalla kertaa sekä valkean linjan katkoja että avauksia. Lisäksi siirtoon 1.- Rxc4 on kolmivaiheinen matinmuutos. Tämentyyppiset teemakokonaisuudet jakoivat – ja jakavat edelleen – mielipiteitä: albumituomarit antoivat tehtävälle 9 pistettä, sen sijaan lähdelehden vuosikilpailun sijoitus on yllättävän vaatimaton.

Pseudo-Le Grand on itse asiassa uhanpaluun yksi erikoistapaus. Uhanpaluussahan valkean houkutus-ten uhkamattit esiintyvät ratkaisussa mattisiirtoina. Pseudo-Le Grandissa uhka- ja mattisiirrot vuorottelevat tai esiintyvät syklisesti. Uhanpaluu yksinkertaisimmillaan toteuttaa kaa-

vion 1.? (2.A#) 1.! a 2.A#. Tehtävässä **F5** on houkutuksen kaksoisuhkauksen ansiosta hiukan enemmän. Siinä esiintyy Barnesin houkutusteema [1.? (2.A,B#) 1.? (2.A#) 1.! tai ? (2.B#)], joka ei itsessään ole funktionmuutosteema, mutta joka usein – kuten tässä – yhdistetään uhanpaluuseen: 1.Lf2? (2.Rd4A,Rf4B#) d1D! 1.Lf4? (2.Rd4A#) c2! 1.Ld4? (2.Rf4B#) d1R! **1.Lxd2!** (2.De1#) Dxd2/cxd2 2.Rd4A/Rf4B#. Uhanpaluuseen on tässä yhdistetty hyvin luontevasti uhankorjaus (teemanappulan tekemä oikea alkusiirto tietylle ruudulle aiheuttaa eri uhan kuin sen siirtyminen yhdentekevälle – tai yleensä muulle – ruudulle) ja geometrinen teema L-risti. Alkusiirto on lisäksi 4-kertainen uhraus.

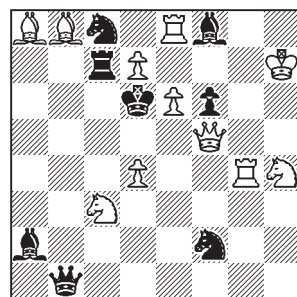
Pseudo-Le Grand-teeman yhden muunnoksen alkuhistoria on hyvin tunnettu. Kyseessä on Viktor Melnitšenko ja Juri Gordianin jo vuonna 1967 ideoima Odessa-teema, jossa kaksoisuhkaukset on jalostettu kaavion 1.? (A/B#) a/b 2.C/D# 1.! (C/D#) c/d 2.A/B# mukaisesti. Myös kolmoisuhkaus on tietysti mahdollinen. Varhainen teemaesimerkki on **F6**: 1.Tg7? (2.d8D,dxc8R#) Db7/Dxb8 2.Dc5/Df4# **1.Tg6!** (2.Dc5/Df4#) Re7/Le7 2.d8D/dxc8R#. Teemaesitys on strategisestikin täysipainoinen, sillä houkutusvaiheessa valkea päästä teemasotilaansa ja musta päästää vD:n, ratkaisussa sen sijaan valkea päästää daaminsa, kun taas valkean sotilaan päästää musta. Selkein heikkous on vTg4:n mitätön rooli alkusiirron jälkeen.

F5. Zoran Gavriloški
4. p. *The Problemist* 1993

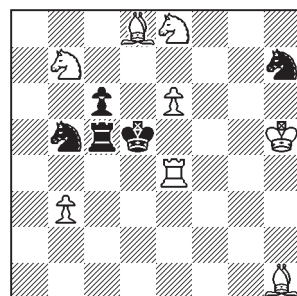
2# 8+10

F6. V. Melnitšenko & J. Gordian
1. kum. *Stella Polaris* 1968

2# 11+8

F7. A. Mitjušin & R. Fedorovitš
Mat 1978

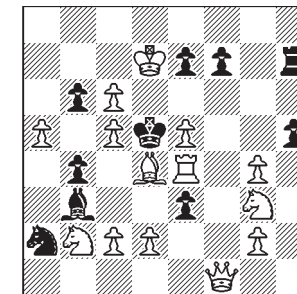
2# 8+5

Edellinen tehtävä esitti ukrainalaislaattijoiden kehittämää teemaa. Toinen ukrainalainen uhanpaluuidea on Sambor-teema, jonka ensiesitys lienee vuodelta 1978. Se kuuluu laajaan Fleck-teemaperheeseen ja sen peruskaavio on 1.? (2.A,B,C#) 1.! a/b/c 2.A/B/C#. Tehtävissä **F7** houkutus 1.Lf6? uhkaa teemamatteja 2.Te3A,-Te2B, Te1C#, mutta se kumoutuu siirtoon 1.- Rg5! Alkusiirto **1.Lb6!** synnyttää siirtopakon, ja teemamuunnelmien ovat 1.- Tc3/Tc2/Te1 2.Te3A/Te2B/Te1C#. Teemamatteja saa olla useampiakin. Näkemäni harvat esitykset tullaavat olemaan yhtä kaavamaisina kuin tämäkin.

Samat valkean siirrot alku- ja uhkaussiiroina

Valkean alku- ja uhkaussiirojen vuorottelu, jonka kaavio perusmuodossa on 1.A? (2.B#) 1.B! (2.A#), on helppo laatia, koska alkusiirtojen jälkeisestä pelistä ei periaatteessa tarvitse välittää. Jotta luomusta voisi kutsua shakkitehtäväksi, pääpainon täytyy kuitenkin olla muunnelmistossa, tai sitten kyseessä pitää olla ennätysesitys. Ilokseni voin aiheesta esitellä varhaisen suomalaistehtävän **F8**, jossa

F8. Matti Myllyniemi
2. p. *L'Italia Scacchistica* 1972

2# 14+10

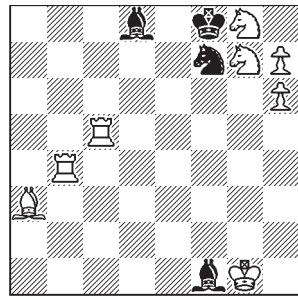
idea on esitetty 4-kertaisena: 1.e6A? (2.Df5B#) fxe6! 1.Df5B? (2.e6A#) e6! 1.cxb6C? (2.Db5D#) e2! 1.Db5D? (2.cxb6C#) bxa5! 1.Tf4E? (2.Df3F#) hxg4! 1.Df3F? (2.Tf4E#) Lxc2! 1.Lxe3G? (2.Dd3H#) Rxc2! **1.Dd3H!** (2.Lxe3G#) Lxc2/Rxc2 2.Dc4/Dxb3#. Ennätöksissä on usein ongelmana yövärtijöiden välttäminen, mikä tässä tehtävässä on onnistunut samalla, kun siihen on saatu hiukan munnelmiaikin, vähemmän tosin houkutuspelissä (1.Df3? hxg4 2.Txg4#, 1.Db5? bxc5 2.Dxc5#).

Myllyniemen tehtävä on kuitenkin ilmeisesti kovempi saavutus kuin ensi alkuun luulisi, sillä *Probleemblad* järjesti aiheesta teematurnauksen 1989–90, jonka voittaja (*FIDE-albumi 1989–1991*, n:o A111) on kyllä taloudellisempi kuin Myllyniemen tehtävä, mutta muuten heikompi, sillä muunnelmistoa on vielä vähemmän ja yksi upseeri on ratkaisussa puhdas yövärtija. Myös patterikoneistot ovat tehtävissä aika lailla samantapaisia, mutta teeman esittäminen muulla tavoin ei juuri onnistukaan.

F9. Hugo Knuppert

Problemnoter 1961

2#

8+4

Tehtävä F9 on monella tapaa kiintoisa. Siinä esiintyy ensinnäkin 1960-luvulla paljon tutkittu puolipatteri. Se on myös toistaiseksi varhaisin tuntemani 2-kertainen esimerkki tästä vuorotteluaiheesta. Tehtävä on ratkaisijan kannalta ihanteellisen selväpiirteinen, sillä aika nopsaan tutkijalle selviää, että joko mLd8 tai mRf7 on kiinnitettävä alkusiirrossa. Niinpä: 1.Tf4A? (2. Tc8B#) Lc7 2.Txc7#, 1.- Lb6! 1.Tc8B? (2.Tf4B#) Rxh6 2.Tb7#, 1.- Lc4! 1.Tf5C? (2. Tb8D#) Lb6+ 2.Txb6#, 1.- Lb5! 1.Tb8D! (2.Tf5C#) Rxh6 2.Tc7#. Joka vaiheeseen on saatu edes pikkuriikkisen mustan vastapeliä, eikä kannata sulkea silmiään taloudelliselta Meredith-muodolta!

Mitä yllä alleviivaamaani teemanimitykseen tulee, se on aika selittelevä, mutta englanninkielisen termin ”sequence reversal” (”järjestyksen vaihtaminen päinvastaiseksi”) tai ”(sequence) reversal II” ja saksankielisen vastineen ”Droh-Reversal” tyydyttävä kääntäminen ei ainakaan minulle ole onnistunut.

Tässä tapauksessa pelkkä ”vuorottelu” vaikuttaa kyllä riittävältä, sillä teeman esittäminen syklistenä on yllättävän työlästä. Edes 3-vaiheinen kehä 1.A (2.B#) 1.B (2.C#) 1.C (2.A#) ei ole tietääkseni onnistunut ilman kaksosmuotoja tai satuehtoa tai -nappuloita, minkä vuoksi en vaivaudukaan antamaan yhtään teemaesimerkkiä.

Sen sijaan voisi ohimennen sivuta vielä yhtä pikkuteemaa eli alku- ja uhkasiirron antivuurottelua, joka voi helposti jäädä huomaamatta. Siihen palaan tehtävien F19 ja F20 kohdalla.

Samat valkean siirrot alku- ja mattisiirtoina

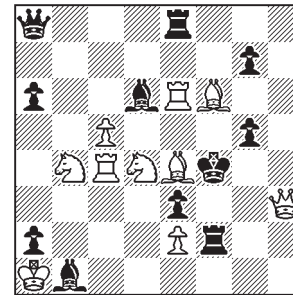
Tästä teemasta voi antaa peruskaavion 1.A? 1.B? 1.! a/b 2.A/B# (kts. F13), mutta variaatioita ja laajennuksia on paljon. Kaavion ratkaisuvaihe voi olla myös esipeli, jolloin sen mattisiirrot esiintyvät alkusiirtoina, toinen houkutusessa ja toinen ratkaisussa, eli *1.- a/b 2.A/B# 1.A? 1.B!

Tehtävä F10 on sikäli selväpiirteinen, että siinä ei esiinny muita funktionmuutosteemoja. Puolipatterin avaus 1.Ld3? uhkaa 2.Rdc6#. Jos musta puolustautuu antikriittisesti (= katkon välttämällä) 1.- Dh1, mattisiirto 2.Rf3A# osoittaa puolustuksen myös kriittiseksi (= katkon mahdollistavaksi). Niinpä 1.- De4! Toinen puolipatterin avaus 1.Ld5? (2.Rdc2#) johtaa analogiseen peliin: 1.- Lh7 2.Rf5B#, mutta 1.- Le4!

Valkea voi yrittää kumpaakin houkutuspelissä toteutunutta mattisiirtoa

F10. Gennadi Svjatov

1. p. A. Kozlov 100 MT
Uralskij Problemist 1997

2#

10+11

alkusiirtona: 1.Rf3A? uhkaa 2.Lxg5#, muunnelmistona 1.- Le5+/gxf6/Txf3 2.Lxe5/Txf6/Dxf3#, mutta 1.- Tg2! (2.Df3??). Toinen teemasiirroista **1.Rf5B!** (2.Dg3#) toimii: 1.- Dxe4/Lxe4 2.Rd5/Rd3#.

Mitä tehtävän strategiaan tulee, kahdessa houkutusessa esiintyy puolipatteri, mustan linjanappuloiden sulkuehkiä ja (anti)kriittistä peliä, yhdessä houkutusessa suojattajättöjä tai ruudunraivauksia, ratkaisun päämuunnelmissa mustan kiinnittymisiä. Kyseessä on harvoin esiintyvä monivaihe-aihe eli radikaalimuutos: eri vaiheissa muuttuvat sekä puolustus- että mattisiirrot ja kaiken kukkuraksi vielä teemakin. Siirtojen 1.- D[x]e4 ja 1.- L[x]e4 lisäksi, jotka yhdessä vaiheessa toimivat kumouksina, toisessa puolustussiirtoina, funktionmuutos 1.? a 2.A# 1.? b 2.B# 1.A#? 1.B#! on itse asiassa *ainoa* tehtävän sisältöä yhteen nivova elementti ja sellaisenaan varsin tervetullut lisä juuri tähän muutospelivarianttiin.

Alku- ja mattisiirron vuorottelun eräänlainen perusesitys on kaavio 1.A? a 2.B# 1.B! a 2.A#, eli se kuuluu funktioiteemojen ryhmään 2. Lukija voi luoda vielä silmäyksen tehtävään F1, jossa kaavion esittävät muunnelmat 1.Df5? Rf4 2.e6# 1.e6! Rf4 2.Df5#. Englanniksi tästä vuorottelusta käytetään nimitystä ”(sequence) reversal I”, FIDE-albumien saksankielisessä osassa ”Salazar”, mikä on aika onnetonta, koska Francisco Salazarin vuonna 1968 esittelemässä ideassa tärkeämpää oli samojen nappuloiden muodostaman patterin esiintyminen eri paikoissa eri vaiheissa, ei suinkaan pelkkä alku- ja mattisiirron vuorottelu.

Joka tapauksessa termille ei ole vakiintunut suomenkielistä vastinetta. ”Salazar” kannattaa hylätä suoralta käydeltä. Alku- ja mattisiirron vuorottelu on mahdollinen sateenvarjoterminä, joka kattaisi kaikenlaiset tapaukset. Siirtovaihto(-teema) olisi ytimekäs nimitys, vaikka sitä rasittaakin termin käyttö muissa, yleensä kielteisissä yhteyksissä. Jatkossa käytän sitä kuitenkin tässä suppeassa merkityksessä.

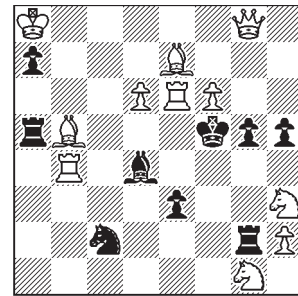
Yllä kuvattu kaavio ei sellaisenaan kuulu artikkelini piiriin, mutta siitä on olemassa muunnos, josta käytän nimitystä pseudo-siirtovaihto: 1.A? a 2.B# 1.B! b 2.A#. Se onkin kiinnostavampi kuin peruskaavio, joka syntyy laatiesa aivan kuin vahingossa samantapaisin keinoin kuin alku- ja uhkaussiirron vuorottelu tehtävässä F7. Sen sijaan sen välttäminen vaatii hiukan ponnistelua!

Tehtävissä **F11** pseudo-siirtovaihto esiintyy yhtenä elementtinä: *1.- Le5/Kg4 2.Ld3/Dxg5# 1.Ld7A? (2.Txe3#) Kg4a 2.Te4B#, 1.- Te5! 1.Te4B (2.Dh7#) Le5b 2.Ld7A#. Alkusiirron jälkeen ei käy 1.- Kg4?? 2.Ld7# siksi, että mustan siirto on mahdoton. Houkutuksessa 1.Ld7? puolestaan mattisiirto (1.- Le5:n jälkeen) 2.Te4?? on mahdoton.

Tehtävissä on muutakin sisältöä, mutta otan esiin vain toisen kaavion, joka on käsiteltävän sukulainen ja nimeltään anti-siirtovaihto, joka normaalisti noudattaa kaaviota 1.A? a 2.B# 1.B! a 2.C#, mutta tässä tehtävässä kannattaa aloittaa ratkaisusta, eli 1.Te4A! Le5 2.Ld7B# 1.Ld7B? Le5 2.Dh7#C. Lisäksi tehtävässä esiintyy vielä ns. Erohin-teema, joka anti-siirtovaihdon tavoin kuuluu funktionmuutosteemojen ryhmään 2.

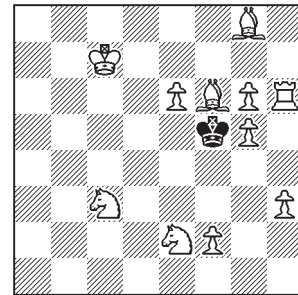
Syklin pseudo-siirtovaihto kaaviolla 1.A a 2.B# 1.B b 2.C# 1.C c 2.A# on sekin mahdollinen, joskaan ei kovin tavallinen laaadinta-aihe. Erikoisessa erakkokuningastehtävässä **F12** vaatimus ”kolme ratkaisua” ei ole välttämätön, mutta *Probleembladin* teematurnauksessa vaadittiin useampi ratkaisuisia tehtäviä. **1.Th4A!** sp Kxg6 2.Lh7B# **1.Lh7B!** sp Kxe6 2.Rd4C# **1.Rd4C+!** Kf4 2.Th4#. Korkea sijoitus voi kieliä siitä, että tehtävä olisi teeman varhaisimpia esityksiä.

F11. Anatoli Vasilenko 3. kum. S. Šedej 50 JT 1990

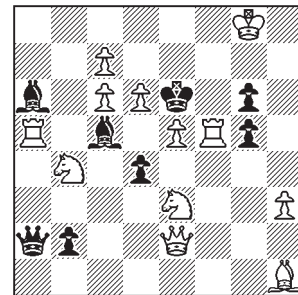
2# 11+9

F12. J.C. van Gool 3. p. *Probleemblad* 139. TT 1981

2# 3 ratkaisua 11+1

F13. Anatoli Slesarenko 2. p. *Die Schwalbe* 1991

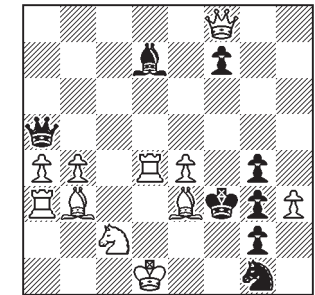

2# 12+8

Tehtävä **F13** osoittaa, että teema on mahdollista esittää aivan normaalisti-kin, eli kaksin houkutuksin ja ratkaisu-kin, eikä pelinkään tarvitse olla niin väkinäistä ja niukkaa kuin F12:ssa, vaikka hyvää tekniikkaa se kysyykin: 1.Dg4A? (2.Txg5#) Lxd6 2.Tf7B#, 1.- b1D! 1.Tf7A? (2.Txe7#) Kxe5 2.Rc4C#, 1.- dxe3! **1.Rc4C!** (2.Tf6#) Kxf5 2.Dg4A#. Arvokasta on pakoruudun antaminen sekä toisen houkutuksen että ratkaisun alkusiirroissa. Tehtävässä on lisäksi siirtovaihto normaalimuodossaan 1.Dg4A? Lxd6a 2.Tf7B# 1.Tf7B? Lxd6a 2.Dg4A# ja puolustuksenmuutoksia, mutta paikan albumissa tehtävä lunasti ennen muuta syklisellä pseudo-siirtovaihdolla.

Sekä alku- ja uhkasiirron että alku- ja mattisiirron vuorotteluteemat ovat samantapaisia siinä(kin) mielessä, että molemmissa teeman toteutus edellyttää ainakin yhtä, mieluummin kahta tai jopa useampaa valkopatteria. Myös F13:ssa on g4-e6-patterilinjan lisäksi (puoli)patterilinja e2-e6, joka toimii kahdessa muunnelmassa 1.Tf7? Kxe5 2.Rc4# ja 1.Rc4! Lxd6 2.exd6#. Varsinkin jälkimmäinen matti on ovela, sillä vT suojaa lopulta a5:stä käsin annetun pakoruudun f5! Kyseinen T on hyvin työllistetty, sillä joissain varianteissa se suojaa myös e5:n. Vain vRb4:n rooli on vähäinen, sillä sitä tarvitaan ainoastaan ratkaisun mattisiirroissa 1.- gxf5 2.Ld5#.

F14. A. Motšalkin & A. Postnikov 2. p. Peremoga-45 JT 1990

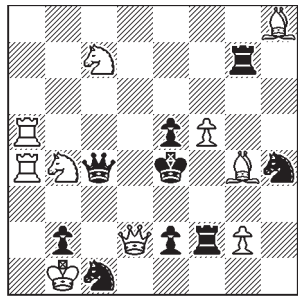
2# 11+8

Edellä annoin kaksi esimerkkikaaviota siitä, miten alku- ja mattisiirrot voivat vuorotella. Tehtävä **F14** esittää niistä toisen, mikä sinänsä ei vielä riitä sisällöksi, mutta funktionmuutostematiikka sitoo 3x2-Zagorujkon ja yhden puolustuksenmuutoksen (C) sieväksi paketiksi: 1.Lxf7? (2.Re1#) Lxa4a/Dxa4b 2.Ld5A/Le6B#, 1.- Dxb4! 1.Ld5A? (2.Re1#) Lxa4a/Dxa4b 2.Dxf7[C]/e5#, 1.- gxh3! **1.Le6B!** (2.Re1#) Lxa4a/Dxa4b 2.Lxg4/Dxf7[C]#. Tehtävässä on pientä moittimista siellä täällä, kuten alkuasemauhka 1.- hxg4, yhden ja saman uhkauksen toistuminen sekä vD:n toimiminen pelkkänä T:na, mutta on mahdollista, että tätä temaattista kokonaisuutta ei ollut aiemmin tehty, mikä hyvin selittäisi albumiin pääsyn.

Kuten edellä mainitsin, kaavion voi toteuttaa niin, että ratkaisuvaiheen

F15. Ferenc Fleck

1.–2. p. *Magyar Sakkélet* 1975

2#

10+9

korvaa esipelillä, mikä onkin helpompaa. Kuriositeettina annan varhaisen esimerkin **F15**, jossa tämä funktio-muutosidea pyrkii esittäytymään peräti 6-kertaisena: *1.- Da6/Dc6/Dd5/Dd3+/Dc2+/Da2+ 2.Rbxa6A/Rxc6B/Rbxd5C/Rxd3D/Rxc2E/Rxa2F# 1.Rba6A? (2.Txc4,Rc5#) Rd3! 1.Rc6B? (2.Txc4,Txe5#) Rf3! 1.Rb-d5C? (2.Txc4,Rc3,Rf6,De3#) Txg4! 1.Rd3D? (2.Txc4,Rc5,Rxf2#) Kd4! 1.Rc2E? (2.Txc4,De3#) Rxf5! **1.Ra2F!** (2.Txc4,Rc3#) Txg4 2.Txe5#.

Huolimatta aika rankoista apukeinoista (kaksois- ja moniuhkaukset, kiinnittävät alkusiirrot) kelpo saavutus, mutta valitettavasti 1.Rd3? kumoutuu myös siirtoon 1.- Txg4!, sillä 2.Txe5 ei ole matti (2.- Kd4). Tehtäväshakissakin esiintyy joskus tällöinen joukkosokeus: virhettä eivät nähneet sen enempää laatija, esipainostoitamattaja, ratkaisijat, tuomari kuin unkarilaisantologian kerääjäkään.

En tiedä, onko joku sen jo nähnyt, mutta haastan silti ennätysuuntautuneet lukijat (haloo, Vaasa!) työstämään korrekcia muotoa tästä tehtävästä – tai sitten laatimaan kokonaan uuden!

Fleckiä luultavasti inspiroi luomukseensa vuonna 1974 käyty Unkarin Shakkiliiton teemakilpailu, jonka voitti ”vain” 4-kertainen saavutus, jossa esipeli oli korvattu erittäin arkipäiväisellä houkutuksella (eli kaavio 1.? a/b/c/d/ 2.A/B/C/D# 1.A? 1.B? 1.C? 1.D!).

Samojen valkean siirtojen esiintyminen sekä alku-, uhka- että mattisiirtona

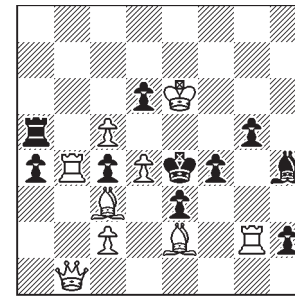
Ainakin kaksi tähän ryhmään kuuluvaa teemaa sai syntynsä 1970- ja 1980-lukujen taitteessa, jolloin aika ilmeisesti oli kypsä funktio-muutostemaatikan yhden ääri-laidan tutkimiseen

Yksi teemoista kantaa nimeä Urania-teema itäsaksalaisen populaaritieteellisen julkaisun mukaan, joka organisoitui aiheesta ensimmäisen teema-turnauksen 1979–80. Sen voittaja **F16** esitti teeman jo 3-kertaisena: 1.Dh1? (2.Tg4A#) Lg3! 1.Tg4A? (2.Dh1#) Le1! 1.Txc4B? (2.d5C#) d5! 1.d5C? (2.Txc4B#) Txc5! **1.Le1!** (2.c3#) f3/Kxd4/c3 2.Tg4A/Txc4B/d5C#. Kaiken kruununa on ratkaisussa pakoruudun anto.

Kilpailujulistuksen yhteydessä annettu esimerkkitehtävä (Fritz

F16. C. Goldschmeding

1. p. *Urania* TT 1979–80

2#

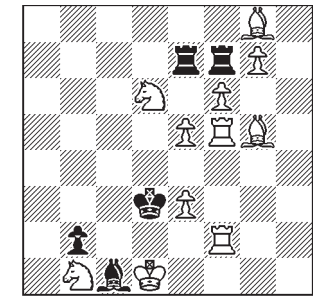
9+10

Hoffmann, *Land og Folk* 1978, Kg7 Dh5 Tel Lb5 f2 Rc5 sd3 e5 e6 - Kd5 Lg2 Rh7 sd6 [10+4] 1.Df7A? Le4! 1.e7? [2.Df7A#] Le4! 1.Ra6! [2.Rc7#] Kxe6 2.Df7A#) on sivuratkaisullinen (1.Dh4!), joten senkin puolesta ensimmäisen korrektiin teemaesityksen ajoittaminen on hankalaa. Yksi esimerkkitehtävä **F17** on samalta vuodelta: 1.T5f3? (2.Lh7A#) Lxe3/Tx-g7,Txf6 2.Td2/Lc4#, 1.- Txe5! 1.Lh7A? (2.T5f3#) Lxe3/Txf6/Txe5 2.Tf4/Txf6/Txe5#, 1.- Txg7! **1.T5f4!** (2.Td4#) Lxe3/Kxe3 2.Lh7A/T2f3#. Pääsisältönä on monivaiheinen matinmuutospeli, mutta Urania-teema on kiintoisa ja ilmeisesti laadinta-aikaan uusi lisä.

Vaikka em. teemaurnaus ilmeisesti esitti melko tyhjentävästi sen, mitä teemasta on saatavissa irti, Urania-teema on edelleen satunnaisesti esiintyvä idea tehtävissä, jotka esittävät muitakin funktio-muutostemoja. Teemaanhan on jo sisäänrakennettu kaikki

F17. Vjatšeslav Kopajev

Lähde? 1978

2#

11+5

vuorottelukaaviot: alku- ja uhkasiirto, uhka- ja mattisiirto ja matti- ja alkusiirto. Esimerkiksi tehtävässä F17 esiintyvät funktio-muutostemojen ryhmään 2 kuuluvat alku- ja uhkasiirron vuorottelu ja siirtovaihto.

Toinen idea, jossa sama valkean siirto esiintyy sekä alku-, uhkaus- että mattisiirtona on nimeltään Djuraševic-teema. Se on huomattavasti vaativampi kuin Urania-teema, sillä siinä edellytetään, että valkean samat kolme siirtoa esiintyvät vähintään kahdessa funktiossa samaa mustan puolustus-siirtoa vastaan. Kaavio on siis 1.A? (2.B#) a 2.C# 1.B! (2.C#) a 2.A#. Teema on nimetty jugoslavalaislaatiija Branislav Djuraševicin mukaan. Hän esitti teeman vuonna 1981 2 siirron mattitehtävässä pseudo-muodossa eli mustan eri puolustus-siirroin, tosin raskain kaksosin. Historiallisista syistä suostun antamaan ensiesityksen **F18**:

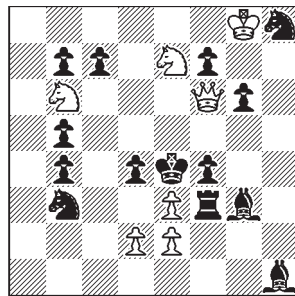
A) **1.Rd7A!** (2.De5B#) fxe3 2.d3C# B) **1.d3C!** (2.Rd7A#) cxb6 2.De5B#. Sykli on hiukan ylläesitetystä poikkeava, mutta se ei muuta itse pääasiaa.

Ensimmäinen pseudo-esitys ilman kaksosia saattaa olla **F19**: 1.Lc3A? (2.b4B#) Re4 2.Rc2C#, 1.- Lb4! **1.b4B!** (2.Rc2C#) axb3o.l. 2.Lc3A#. Kuten erikoinen ohestalyöntikoneisto ja houkutuksessa yövartijaksi jäävä vD vihjaavat, teema on äärettömän vaikea, eikä sitä tietääkseni olekaan ihanne muodossa onnistuttu 2 siirron mattitehtävässä tekemään ilman kaksosia tai satuehtoja (tai houkutuksena esiintyvää laitonta ohestalyöntialkusiirtoa!). Sama pätee myös laajennettuun pseudo-muotoon 1.A (2.B#) a 2.C# 1.B (2.C#) b D# 1.C (2.D#) c 2.A#. Lyhyemmässä pseudo-muodossa 1.A? (2.B#) a C# 1.B! (2.C#) b 2.A# teema sopii kuitenkin tämän kirjoitelman puitteisiin, sillä mustan siirroillaan ei ole merkitystä.

Toisaalta aihe on minun puolestani pikaisesti käsitelty, sillä en tiedä, mitä teemasta on laadittu tehtävän **F20** jälkeen. Papack on saanut tehtäväänsä mahdutettua yllättävästi sisältöä ottaen huomioon, että jo pelkkä Djuraševic-teeman esittäminen on vaikeaa: *1.- Kd3 2.Dh3# 1.Txb4A? (2.Td4B#) Rd3 2.Re4C# (1.- Ra2/cxb4/c4 2.Dh3/Dc8/Tb5#), 1.- La3! **1.Td4B!** (2.Re4C#) fxg5 2.Txb4A# (1.- cxd4 2.Dc8#). Varsinkin houkutusvaiheesta löytyy mukavasti varianteja, kokonaisuudesta vielä yksi puolustuksenmuutoskin. Vaikka alkusiirto ottaa pako ruudun, siirtoon 1.- Kd3 on onneksi

F18. Branislav Djuraševic

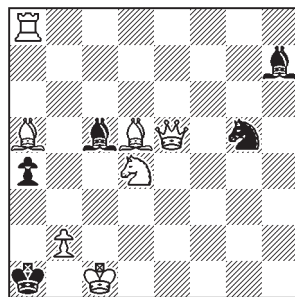
4. s. Liga Problemista/V 1981

2# b) mKe4→c5 7+14

F19. Marjan Kovacevic

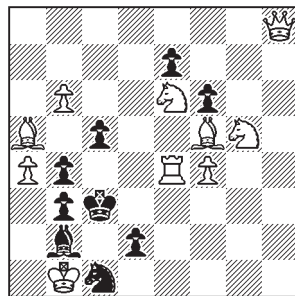
2. kum. S. Mitrinovic MT 1982

2# 7+5

F20. Daniel Papack

1. p. Freie Presse 1997

2# 10+9

esipelimatti 2.Dh3#. Syrjäinen vD on muutenkin hyvin työllistetty.

Edellisen väliotsikon alla lupasin palata tämän ja edellisen tehtävän yhteydessä vielä yhteeseen ideaan, jonka logiikka on seuraavanlainen: jos ratkaisun alkusiirto on A, joka houkutusvaiheessa on uhkauksena, niin on normaalia, että ratkaisun uhkaus B on houkutusvaiheen alkusiirto, eli kaavio on 1.B? (2.A#) 1.A! (2.B#). Jos näin ei ole, kyseessä on alku- ja uhka-siirron antivuorottelu eli 1.B? (2.A#) 1.A! (2.B?). Keinoja tämän paradoksin esittämiseen ei ole hirveän paljon. Tehtävässä F19 on yksi, eli ratkaisun alkusiirto estää fyysisesti houkutuksen alkusiirron (1.b4! [2.Lc3?]), mutta avaa samalla toisen patteri- ja uhkauslinjan. Houkutuksessa taas alkusiirto tekee toisen patterin toimimattomaksi. F20:ssä on pikkuisen toisenlainen mekanismi, joka saattaa olla helpompi tutkia laudalla kuin selostaa sanallisesti.

Moderni 2-siirtoistematiikka on välillä vaikeaa, kun pitäisi tunnistaa sekin, mikä tehtävässä ei toteudu!

Kolmantena tähän alaotsikkoon kuuluvana teemana esittelen Spišská-borovicka 1991-teeman samannimisen slovakialaisen teematurnauksen mukaan. Ihannemuodossaan 1.A? (2.B#) a/b 2.C/D# 1.C! (2.D#) a/b 2.A/B# teema kuuluu funktionmuutostemojen 2. ryhmään, mutta jos matinmuutoksia ei vaadita eli mustan puolustukset vaiheesta toiseen saavat muuttua, ollaan 3. ryhmässä: 1.A? (2.B#) a/b 2.C/D# 1.C! (2.D#) c/d

2.A/B#. Nimitys voisi siis olla pseudo-Spišská-borovicka 1991.

Valitettavasti tämän teeman pseudo-variantin syntyäika on minulle epäselvä. Joka tapauksessa se on jonkin verran aikaisempi kuin emoteeman, josta esimerkki löytyy ainakin vuodelta 1988 (*FIDE-albumi 1986-88*, n:o A72).

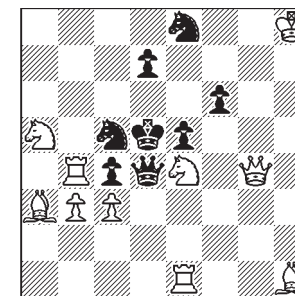
Niinpä tyydynkin esittämään samasta albumista löytyvän tehtävän **F21**, jossa teema esiintyy houkutuksissa: 1.Tb5A? (2.Dg8B#) Dxe4/Dg1 2.Td1C/bxc4D#, 1.- Dxc3! 1.Td1C? (2.bxc4D#) Rxe4/Rd3,Rxb3 2.Tb5A/Dg8B#. Ratkaisussa **1.Tb6!** (2.Rxf6#) esiintyy vielä uhanpaluu 1.- Rxe4/Dxe4 2.Dg8B/bxc4D, mikä on lisä annettuun teemaan, samoin kuin houkutuksessa 1.Td1? Rd6 2.Rxf6# esiintyvän matin esiintyminen ratkaisun uhkasiirtona.

Tehtävä on hyvä esimerkki siitä, miten monia tässäkin artikkelissa annettuja kaavioita voi pitää vain viitteellisinä, sillä käytännön sovelluksia on

F21. Ivan Kiss

& L'udovít Lehen

1.-2. p. Pravda-Tirnavia 1988

2# 10+8

teoriassa paljon. Se, joka on jaksanut kahlata tämän artikkelin ajatuksella läpi, löytää tehtävästä myös pseudo-Le Grandin ja pseudo-siirtovaihdon.

Saatteeksi

Moderneille 2#-tehtäville on tyypillistä, että ne – kuten F1 ja F21 – ovat useiden funktionmuutosteemojen yhdistelmiä. Tehtäviä tutkivalle monet kaaviot ovat sikäli epäkiitollisia, että tehtävän teemasisältö ei avaudu, jos ei löydä kaikkea laatijan tarkoittamaa houkutuspelejä, jolla ei strategisessa mielessä ole aina yhtymäkohtia muihin houkutuksiin tai ratkaisuun, tai ei kirjoita sekä houkutus- että ratkaisupeliä paperille. Monet ovatkin sitä mieltä, että nykyinen 2#-laadinta on eksynyt liian syvälle formalismin suohon.

Parhaissa funktionmuutoksissa sisältyvässä 2#-tehtävissä ovat kuitenkin myös perinteiset elementit kohdallaan: kiinnostava ja yhtenäinen tai luontevasti vaihtuva strategia, ratkaisijaa askarruttava alkusiirto, uskottavat houkutukset ja niin edelleen.

Tämä artikkeli valottaa vain yhtä 2#-tehtävien funktionmuutosteemojen ryhmää. Lisäksi aivan uusi maailma avautuu, kun teemoja siirretään kolme- ja monisiirtoislaadinnan puolelle sekä itse- ja apumatteihin – satushakista nyt puhumattakaan.

Haluan vielä korostaa sitä, että kirjoitelmani ei todellakaan pyri karsoittamaan sitä, mikä on 3. ryhmän funktionmuutostematiikassa viimeistä huutoa, sillä olen kuluvalle vuositu-

hannella seurannut aihetta huonosti. Olisikin kiinnostavaa lukea, onko jollakulla toisella suomalaislaatijalla tai -tutkijalla tiedossa jotakin uudempaa, mahdollisesti jopa itse laadittuja esimerkkejä.

P.S. Artikkelissani ”Esitoimi (II osa)” (ST 1/2007, s. 24–30) oletin, että Kohtzin ja Kockelkornin on täytynyt tietää August Cywinski (1829–1905) tuotannosta, jossa esiintyi uussaksalaisia ideoita lähes puoli vuosisataa ennen heidän teostaan *Das Indische Problem* (1903). Sain sattumalta väliaikaisesti haltuuni kyseisen teoksen (jälkipainos 1982), jossa sivuilla 112–3 mainitaan Cywinski ja esitellään yksi hänen tehtävistään. Kirjoittajat pitivät tuolloin unhoon vaipunutta Cywinskiä ”yhtenä suurimmista shakkistrategeilta, joka koskaan on elänyt”. Koska kukaan sadoista lukijoistani ei ole vielä asiasta minulle huomauttanut, heikään eivät ilmeisesti tutki Kohtzin & Kockelkornin klassikkoa päivittäiseksi ylösrakennukseksi.

Käsiini osui myös pikku vihkonen, joka on jälkipainos (1983) W. Fr. von Holzhausenin kirjoituksesta ”August von Cywinski de Puchala”, joka puolestaan ilmestyi vuonna 1911 julkaisussa *Akademischer Schachklub München. Festschrift zur Feier seines 25jährigen Bestehens*. Vihkosen saatteena on vielä lyhennelmä Dr. Eduard Mazelin *Wiener Schachzeitungissa* 1912 ilmenteestä kirjoituksesta Cywinskistä. Siinä Mazel antaa kaksi laatijan jämmistöstä löytämänsä julkaisematonta tehtävää ja kuusi luonnosta.